

ПРОФ. КИРИЛ МИРЧЕВ

РУСКО АКАНЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЛИТЕРАТУРЕН ЕЗИК

Мощните въздействия на руския език при изграждането на новобългарския литературен език, тяхната многостранност и дълбочина, както и по-точното, в множество случаи доста трудно, разграничение на русизми и църковнославянизми, са теми, които все още чакат своето подробно разяснение в българското езикознание. Не ще съмнение една от основните предпоставки за успешното изпълнение на тая задача е монографичното изследване езика на по-видните писатели от епохата на нашето възрождане, времето, което съвпада с най-важния етап от развоя на новобългарския език и едновременно с това бележи моментите на най-силните руски езикови влияния. От друга страна зародилата се много скоро „реакция“, с нейния стремеж било за пълно изместване на русизмите или за тяхното възможно побългаряване, е процес, който трае вече цели десетилетия и представя сбор от много съществени проблеми, свързани с развоя на литературния български език. Ясно е прочее, че историята на руските езикови влияния с тяхната най-типична характеристика на положителни градивни елементи поради обстоятелството, че идат от близък и сроден език, който бе изпитал преди векове мощното влияние на старобългарския език и съхранява и до днес чувствителни следи от това влияние в целокупния си граматичен строй, се покрива до голяма степен с историята на новобългарския език.

Важен въпрос в разнообразните руско-български езикови връзки представя отношението на българския език към една от най-бележитите особености на руската литературна реч — *акането* т. е. преминаването на гласна *о* в сричка непосредствено пред ударението в *а* или пък в звук, който напомня неударената българска ерова гласна, когато това *о* се е намирало във всяка друга безакцентна позиция, напр. *вадѣ* (водѣ), *важу* (вожу), *глава* (голова), *кълѣсак* (колосѣк), *въ сѣкъ* (высѣко), *тихѣ* (тихо) и т. н. Поради обстоятелството, че акането е особеност на говоримата руска реч, но не намира отражение в правописа, ония руски заемки в българския език, които евентуално биха се явили в акаща форма, биха били доказателства за проникнали предимно чрез пряко общуване русизми, преди още тяхната писмена форма да е станала известна. Отделянето на такава категория руски заемки би се явила толкова по-важна като се има пред вид, че руското влияние върху българския език се настанява предимно по книжовен път, чрез литературата и училището, и правилният фонетичен изговор и правопис на огромното число русизми, без характерното за образования русин акане, се е налагало лесно поради ясната за българския интеллигент етимологическа връзка със славянски корени и славянски словообразователни елементи. Изобщо акането съставя оная страна в фонетичния облик на русизмите, която